

havia moltes coves; e veent lo familiar que era loc disposat ---, tret lo coltell, --- la dona --- dix --- no vullès ésser homeier de mi--- lo familiar --- lexant-la a peu en lo torrent, se'n tornà a son senyor, al qual dix ---» (NCL II, 162.19).

Ha restat sempre en ús en tot el territori i en totes les esferes de la llengua, també en la literària i comuna. «TORRENT de Parcís --- Va per trist roquissà 'l torrent d'Aubarca; / l'horrenda Fosca abarca / les aigües pures devallant del Gorc; / y dels dos torrentals per confluència, / sa greu magnificència / desplega formidable l'Entreforc», Costa, a. 1905; «Ah! lluita també, i destroça, / aporten ara els alarbs, / qui pel torrent ja se'n pugén / amunx, per l'estret barranc», id., *La Gerreta del Catiu* II, v. 41. O figuradament: «Ès lo torrent d'Annibal: ab grans destrals y serres / li van obrint passatge deu-mil treballadors / ---», *Canigó* VII, v. 41.

La distinció entre *torrent*, *torrentera*, *barranc*, *sot* etc., fluctua una mica segons els llocs: si bé és a tort que en el Princ. *torrentera* usurpi el sentit d'aquell: igual que en la cita que dona del mallorquí Costa, *torrentera* té pertot el sentit de 'llit del torrent' encara que es pugui dir amb expressió lleument abreujada que «les *torrenteres* baixaven escumoses» (Massó Torrents, *Croquis P.*, 103) usant *baixar* en el sentit de 'fluir en devessall' = 'les aigües davallaven escumoses torrenteres avall'.

A l'Alt Pallars em precisaven *torřen*, enfront de *barrenc*, dient que és el «corrent d'aigua petit per on no passa aigua més que quan plou» (Àreu, *Estaaon i Esterri de Cardós*, 1933-34); més al SE., en el Segre mitjà predomina més aviat la distinció en sentit oposat (Baronia de Rialb, 1956, veg. I, 672a45). En alguns llocs rossellonesos he sentit una variant vulgar *turnén* deguda a contaminació de *tornall* 'solc' (al *turnén* grós Glorianses, i un altre allí mateix vacilava entre això i *lu tuřen júsk*, 1960). Esborreu en *AlcM* el disbarat *Torrent de Saorra*: aquest poblet de Conflent és *Torèn* (< gòt. ΘURISIND, NP), i no pas *Torrent*.

DERIV.: *Torrentada* [Lab.]: «Ay! de la sort de l'home - qui sap la fi? / Vingué una *torrentada* - de sarrahins, / trencant castells y pobles - y monestirs», MilàF (*La Complanta d'En Guillem*, v. 26); «De prompte se sentiren remors en la collada, / com d'un *torrent* quan ronca, venint la *torrentada*, / la borinor s'acosta --- / és lo *torrent* d'Annibal ---», *Canigó* VII, 30. *Torrental*: no és del català central però sí dels Pirineus i Mallorca, si fa no fa amb el sentit de 'torrentera': en un romanç recollit per Pau Piferrer († 1848), narrant fets del S. XVII: «tot passant-ne un *torrental* / a las vistas de Cerdanya» (per a MilàF, *Romillo*, 113 18); i veg. supra la cita de Costa, que també l'empra en un bell sentit figurat: «La jove prengué l'arpa... i tremolosos / los sons primers, com a gemes, pujaren: / després, va rompre un *torrental* de notes / com fonda pena que plorant esclata» (*L'Arpa*, 3.7). *La Torrentassa* emp., NL d'una riera entre Viladamat i Albons, fem. que recorda el castellà dial. *la torriente*

(DECH v, 568b38).

Torrentell, mallorquí, però en el Continent és *torrentill* (-ICULU), usual des del Maestrat (Carles Salvador) fins al cat. occidental i Cerdanya: «l'aiga de la Font de la Banya es recull en el mateix *tuřenitl* de Graucirera» Bellver (1935). *Torrentim*. *Torrentó*. *Torrentol*. *Torrentós*. *Torrencial* [DOrt.]; *torrencialment* [id.]. *Atorrentar*; *atorrentat*. +*Estorrentar*: «el camí està tot *estorrentat* per les pluges» 'erosionat', usual a les comarques i a Bna. mateix; «si ens deixa passar l'+ *estorrentament* dels camins».

Tòrrec [1956, Artesa de Segre; del NL ja en tinc testimonis del S. XIV], no recollit per lèxics fins a *AlcM*, segons informes de berguedans i ripollesos; amb doble error: té ò oberta i no significa 'esllavissada, *corrimiento de tierras*' sinó una barrancada mig esbalçada; a Tuixén (1964), on hi ha una partida dels pendents del Cadí anomenada *as tórics de Saniès*, m'ho explicaven «és un mig-esbalçader, quasi intransitable: un país penjat». Al llarg del Segre mitjà apareix repetidament com a NL, sempre amb la pronúncia *xipella* amb *i*; en particular el poblet de *Tòrrec*, ben conegut uns 8 km. E. del cap del municipi de Vilanova de Meià, en país molt trencat; crec recordar un mas de la Batonia de Rialb o B. de Lavansa, amb aquest nom; i *Lo tóric* és «una fondada que hi ha a la Serra d'Aixerà» Cubells (1964). Resulta d'un vell encreuament dels dos quasi-sinònims, pre-romà CORREC i romànic *torrent*.

Torrassa, V. *torre* *Torrat*, *torrater*, V. *torre*

TORRE, del ll. TÜRIS id. □ 1.ª doc.: tant *tor(r)* com *torre* es troba en docs. dels Ss. x i XI.

«In ipsa *Torr*», doc. referent a *La Tor de Querol*; «Petri de Ça *Torr*» en un pergami original de 1226 relatiu a Illa de Tet (*InuLC*). La grafia *torre*, evidentment a interpretar com *torre*, ja en un doc. de l'alta vall del Segre a. 1092 (MiretS, *RHisp.* XIX, tir. a p., p. 15); «la *torre* d'En Sastre» en un de 1237, *RBiblgC* IV, 29.

La forma *tor(r)* fou pròpia sobretot de l'extrem NE., on persistí llargament: *la torr* en docs. de 1312, 1318, 1324, 1327, 1341, 1346, dos cops en un de 1339; generalment (però no sempre) en la combinació *la tor(r) de* (*InuLC*). En particular: «estia a la *Torr* Cerdana --- de la dita *torr* quasqun ayn ---» Vall de Querol a. 1312 (*RLR* XXIX, 64); «és ran lo mur de la *torr* d'En Bonet entró a la *torr* del portal del hospital ---», doc. de Salses, a. 1318 (*RLR* XVI, 25); en un altre del mateix any i d'aquesta vila: «la *torr* dita d'En Esparguera --- la dita *torr* --- la *torr* del portal --- les dites *tors*» i altres aparicions en el mateix doc. (*RLR* XXXII, 147).

En plural encara: «als sostres de les *tors*» en doc. de Vinçà a. 1366 (*InuLC*). No fou exclusivament ross., car degué estendre's almenys fins al B. Emp., on en quedaren alguns testimonis toponímics, com el nom del poble de *Palau-sa-tor*, que per cert es pronuncia *pəlaysatò*, emmudint del tot la consonant; re-